

Det Kgl. Kunnskapsdepartement
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Haakon O. V. Vinje

Saksbehandler:
Hege Toje
hege.toje@siu.no
+47 55 30 38 78

Vår ref: 12907/2011

Deres ref: 201102591

Dato: 17.10.2011

Høringsuttalelse - Fagerbergutvalgets utredning NOU 2011: 6 Et åpnere forskningssystem

Det vises til høringsbrev av 30. mai 2011 fra Kunnskapsdepartementet med høringsfrist den 20. oktober 2011.

Innledning

Fagerbergutvalget presenterte sin innstilling 2. mai i år, og har med dette levert sin gjennomgang av offentlig finansiert forskning i universitet og høyskolesektor. Senter for internasjonalisering av høgre utdanning (SIU) er et nasjonalt kompetansesenter og programkontor som fremmer internasjonalt samarbeid innen utdanning. I utgangspunktet begrenser dette SIUs kommentarer til spørsmål vedrørende doktorgradsutdanningen. Ettersom doktorgradsstipendiatene befinner seg i skjæringspunktet mellom forskning og utdanning, finner vi det imidlertid naturlig å kommentere enkelte punkter som berører internasjonalisering og internasjonal forskermobilitet.

Generelle kommentarer

SIU ser det som positivt at doktorgradutdanningen er tildelt en sentral plass i utredningen og anerkjennes som et viktig punkt for spørsmål knyttet til forskning, kompetanseoppbygging og rekruttering. SIU er fornøyd med at internasjonal forskermobilitet og det internasjonale perspektivet sees som sentrale faktorer i produksjon av kunnskap og kunnskapsflyt, og anerkjennes en viktig rolle i utviklingen av et velfungerende forskningssystem.

SIU mener at den viktighet som forskermobilitet og internasjonalt FoU-samarbeid tilkjennes i utvalgets analyse av forskningssektoren i større grad kunne reflekteres i de tiltakene som Fagerbergutvalget foreslår. Utvalget peker på viktige eksisterende ordninger som Senter for fremragende forskning, postdoktorstillinger, og professor II stillinger som bidrar til rekruttering av utenlandske forskere til Norge. Samtidig slår utvalget fast at det eksisterer et større potensial for nasjonal og internasjonal forskermobilitet enn det som realiseres per i dag. Et foreslått tiltak som direkte adresserer internasjonal forskermobilitet ut av Norge er anbefalingen om at finansieringen av utenlandsopphold for forskere styrkes. SIU foreslår at det i tillegg blir foretatt en bredere analyse av barrierene for internasjonal mobilitet, og at oppmerksomhet også rettes mot betydningen av kvalitet i internasjonale samarbeidsrelasjoner.

SIU foreslår en prinsipiell drøfting av balansen mellom internasjonal rekruttering og bidrag til den globale kunnskapsutviklingen på den ene siden, og behovet for nasjonal kompetanse på den andre siden.

Doktorgradutdanning og mobilitet (kapittel 6)

6.2 Dimensjonering av doktorgradsutdanning for framtiden

Fagerbergutvalget forslår en økning i antall doktorgrader fra 1100 per i dag til 2000 innen 2020. Analysene baserer seg delvis på en sammenligning med de nordiske landene der Norge kommer svakere ut med hensyn til andel doktorgrader i forhold til befolkningen, samt beregninger av erstatningsbehov innenfor forskningssystemet, behov for forskerkompetanse utenfor forskningssektoren og Norges bidrag til en global kunnskapsutvikling.

Anbefalingen om økning i antall doktorgrader er i tråd med rådende europeiske trender innenfor høyere utdanning. EU har nylig besluttet at 40 % av den yngre generasjonen skal ha høyere utdanning innen 2020, og Danmark har mellom 2006- 2010 doblet opptaket av ph.d. studenter. Samtidig med denne økningen har Danmark etablert 53 forskerskoler, hvilket også er et viktig tiltak foreslått av Fagerbergutvalget. SIU foreslår at Fagerbergutvalgets analyse med hensyn til dimensjonering av doktorgradsutdanningen suppleres med punktene som følger nedenfor.

6.2.2 Behov for forskerkompetanse i et kunnskapsøkonomisk perspektiv

SIU mener at et bredere analytisk perspektiv og en mer helhetlig tilnærming vil gjøre det enklere å besvare spørsmål om dimensjonering av doktorgradsutdanningen. SIU foreslår at sammenligningen med de nordiske landene, der Norge kommer svakere ut, komplimenteres med en analyse av landenes samfunnsøkonomiske forskjeller.

Fagerbergutvalget legger til grunn en økende etterspørsel etter forskerkompetanse innenfor næringslivet. SIU foreslår at analysene inkluderer en differensiering mellom ulike former for forskningskompetanse som etterspørres innenfor offentlig forvaltning og næringsliv. Det finnes ikke per i dag forskning som viser hvilke forskere som trengs, hvor de trengs og hvorfor. Etter SIUs syn reiser en økning i produksjon av doktorgrader til andre sektorer enn FoU viktige spørsmål med hensyn til innholdet i doktorgradsutdanningen, som også bør tas i betraktning.

SIU mener at en økning i doktorgrader stiller betingelser til undervisningskapasitet ved institusjonene og produksjonsvolumet av mastergrader. Problemet med volum av mastergrader nevnes i diskusjonen av utfordringer innenfor teknologiske fag, men utelates i den generelle analysen som leder frem til forslaget om en økning i doktorgrader. Erfaringer fra Danmark viser at volumet av mastergrader ikke var tilstrekkelig til å dekke inn økningen i doktorgrader, og at økningen var avhengig av internasjonal rekruttering. I Danmark er det blitt reist spørsmål om den økte andelen av internasjonale ph.d. studenter (30 % av nye ph.d. studenter) tjener nasjonale interesser. Det er blant annet blitt diskutert hvorvidt tiltakene for å oppmuntre forskerne til å forbli i Danmark etter endt utdanning var for svakt utviklet.

SIU foreslår at en økning i doktorgrader sees i sammenheng med undervisningskapasiteten ved institusjonene, med volumet i høyere utdanning for øvrig og med arbeidsmarkedets evne til å absorbere en økning i forskerkompetanse. SIU foreslår at denne absorberingsevnen undersøkes nærmere i forhold til ulike faggrener, og at analysen om dimensjoneringen av doktorgradsutdanningen kobles med en prinsipiell drøfting av balansen mellom internasjonal rekruttering og behovet for nasjonal kompetanse.

6.2.3 Bidrag til global kunnskapsutvikling

Fagerbergutvalget slår fast at dagens norske ordning for stipendiater med utenlandsk statsborgerskap er en sjenerøs ordning sammenlignet med andre europeiske land. SIU etterlyser en analyse av forskjeller mellom norske stipendiater og utenlandske stipendiater som kommer, for eksempel, via

kvoteordningen. Det finnes ulike ordninger som bringer utenlandske doktorgradsstudenter til Norge, hvilket innebærer forskjeller i finansiering og rettigheter ved vertsinstusjonene. SIU foreslår at statusen til utenlandske stipendiater også blir vurdert i forhold til norske stipendiater før det trekkes konklusjoner om kvaliteten på dagens ordning.

6.4 Forskermobilitet

SIU mener det er positivt at utvalget retter søkelyset mot norsk forskermobilitet, og ønsker velkommen forslaget om en kartlegging av mønstre for sysselsetting, karriereutvikling og mobilitet av forskere i Norge.

Antall utenlandske statsborgere som er ansatt i FoU-systemet, har mer enn doblet seg mellom 1991 og 2001, fra 1200 til ca. 2600-2800 personer. Andelen av utenlandske statsborgere som tar doktorgrad i Norge har økt fra litt over 10 % i 1990 årene, til 28 % i 2010. Utvalget trekker frem Senter for fremragende forskning som en ordning som fremmer internasjonal rekruttering. Likeledes pekes det på postdoktorstillinger som et godt redskap for internasjonal rekruttering. Dersom antallet doktorgradsstipendiater økes, foreslår SIU at det utredes hvordan disse ressurspersonene bedre kan fanges opp etter endt utdanning. SIU mener det er viktig å rette søkelys mot mulige tiltak som kan bedre tilgangen til det globale arbeidsmarkedet for norske forskere. SIU foreslår i denne forbindelse at internasjonalt nettverkssamarbeid settes sterkere på dagsorden.

SIU har nylig gjennomført en undersøkelse om internasjonal mobilitet blant doktorgradsstudenter i Norge. Undersøkelsen viser at kun om lag halvparten av doktorgradsstudentene reiser utenlands i studieøyemed i løpet av doktorgradsløpet (inkludert korttidsopphold som f. eks. konferanser og seminarer). Undersøkelser fra NFR, NIFU og SIU peker alle i retning av at andelen av langtidsopphold i utlandet blant doktorgradsstudenter er synkende. Gitt vektleggingen av internasjonal mobilitet både i Fagerbergutvalgets innstilling og fra politisk hold, mener SIU det er viktig å rette oppmerksomhet mot dette og utvikle virkemidler for å snu denne trenden.

6.3.2 Den norske doktorgradsutdanningen: Forskerskoler og veiledning

SIU er positiv til forslaget om flere forskerskoler for å øke nasjonal forskermobilitet. SIU mener at en etablering av forskerskoler også vil kunne styrke evnen til å inngå i internasjonalt utdannings-samarbeid.

Vennlig hilsen

Alf Ramussen
direktør

Hege Toje
seniorrådgiver